

Br: 8/1-909/25-163

Podgorica, 07.05.2025. godine

IZVJEŠTAJ
o sprovedenim pregovorima o Sporazumu o saradnji u oblasti bezbjednosti i podršci između Crne Gore i Ukrajine

Rezime

Ovaj izvještaj pruža pregled aktivnosti sprovedenih u cilju zaključivanja Sporazuma o saradnji u oblasti bezbjednosti i podrške između Crne Gore i Ukrajine. Pregovori su započeti na osnovu zaključaka Vlade od 26. decembra 2024. godine. Delegaciju Crne Gore činili su predstavnici relevantnih resora, na čelu sa savjetnikom predsjednika Vlade za bezbjednost i odbranu. Tokom januara i februara 2025. održana su dva ključna sastanka sa ukrajinskom stranom – oba putem video konferencije. Pregovori su rezultirali usaglašavanjem teksta Sporazuma, koji uključuje političku i bezbjednosnu podršku, mehanizme konsultacija, pomorsku bezbjednost i saradnju u oblasti obnove i razvoja Ukrajine. Finalni tekst Sporazuma je potvrđen diplomatskim putem i spreman je za formalno usvajanje.

1. Uvod

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 19. decembra 2024. godine usvojila Informaciju o iniciranju pregovora u cilju zaključivanja Sporazuma o saradnji u oblasti bezbjednosti i dugoročnoj podršci između Crne Gore i Ukrajine i donijela zaključke (br. 10-909/24-6998/2 od 26. decembra 2024. godine) kojim se utvrđuje sastav **delegacije za vođenje pregovora o zaključivanju Sporazuma o saradnji u oblasti bezbjednosti i podršci između Crne Gore i Ukrajine** (u daljem tekstu: Delegacija sa ukrajinskom stranom). Takođe, zaključkom je određeno da će po okončanju postupka usaglašavanja Sporazuma Vladi biti dostavljen Izvještaj o sprovedenim pregovorima, sa usaglašenim Nacrtom sporazuma.

S tim u vezi, ukazujemo da su sprovedene aktivnosti u skladu sa navedenim zaključcima Vlade.

2. Formiranje delegacije

Imajući u vidu sveobuhvatnost predmetnog sporazuma, kao i činjenicu da ulazi u nadležnost više resora, obrazovana je **delegacija za vođenje pregovora, na čelu sa**

savjetnikom predsjednika Vlade za bezbjednost i odbranu, a koju čine predstavnici relevantnih resora obuhvaćenih Sporazumom (*Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo pravde, Ministarstvo energetike (danas Ministarstvo energetike i rudarstva), Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo pomorstva, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo finansija, Direkcija za zaštitu tajnih podataka i Agencija za nacionalnu bezbjednost*) sa zaduženjem da navedeni tekst nacрта usaglase u skladu sa dogovorenim dinamikom pregovora.

Članovi Delegacije su, pri usaglašavanju Nacrta sporazuma i davanja predloga za izmjene teksta, postupali u okviru svojih nadležnosti, odnosno, relevantne institucije su dostavljale komentare na djelove Nacrta sporazuma koji se odnose isključivo na njihove resore.

3. Tok pregovora

Delegacija Crne Gore, predvođena savjetnikom predsjednika Vlade za bezbjednost i odbranu, održala je 24. januara 2025. godine inicijalni sastanak na kojem je razmatran nacrt Sporazuma dostavljen od strane Ukrajine. Tom prilikom prezentovani su komentari i konkretni prijedlozi izmjena koje su pripremili članovi delegacije, u skladu sa nadležnostima svojih resora. Sastanak je poslužio kao platforma za definisanje smjernica za unaprjeđenje teksta Sporazuma i obrazlaganje stavova relevantnih institucija.

Iako je Sporazum pretežno političkog karaktera, istaknuto je da povlači i obaveze za državne organe, te su svi članovi delegacije zaduženi da precizno identifikuju odgovornosti koje njihov resor može preuzeti i dostave konkretne prijedloge za doradu teksta. Nakon sastanka, crnogorska strana je pripremila revidirani nacrt Sporazuma sa usaglašenim izmjenama i dostavila ga ukrajinskoj strani sredinom februara 2025. godine. Na inicijativu Ukrajine, 27. februara 2025. godine održan je online sastanak delegacija, s ciljem predstavljanja dodatnih prijedloga i sugestija na prethodno dostavljeni tekst. Sastankom su predsjedavali savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za bezbjednost i odbranu i zamjenik šefa kabineta predsjednika Ukrajine, Ihor Žovkva.

U nastavku sastanka, ukrajinska strana iznijela je sljedeće prijedloge za dopunu i izmjenu Sporazuma:

- **Preambula:** Preciziranje izraza „dugoročna bezbjednosna obaveza“ (commitments), uz pojašnjenje da se period odnosi na desetogodišnje trajanje Sporazuma;
- **Bezbjednost i odbrana:** Uvrštavanje informacija o već odobrenim sredstvima pomoći Ukrajini i okvirna projekcija za 2025. godinu;
- **Pomorska bezbjednost:** Dodatak kojim bi se afirmisala zajednička posvećenost jačanju bezbjednosti Crnog i Azovskog mora, kao dijela evroatlantske bezbjednosti;

- **Oporavak i razvoj:** Preciziranje grada ili regiona u Ukrajini sa kojim Crna Gora namjerava uspostaviti saradnju u oblasti obnove, otpornosti i reformi. Crnogorska delegacija je predložila da ukrajinska strana dostavi listu prioriternih oblasti;
- **Konsultacije u kriznim situacijama:** Uvođenje klauzule kojom se definiše da se konsultacije između dvije strane pokreću u roku od 24 sata u slučaju nove oružane eskalacije, što je u skladu sa praksom drugih NATO partnera;
- **Završne odredbe:** Uključivanje mogućnosti naknadne izmjene i dopune Sporazuma, uključujući i dodavanje aneksa, na osnovu uzajamnog pisanog dogovora.

Nakon dodatne pisane komunikacije i formalnog odgovora crnogorske strane na predložene izmjene, delegacije Crne Gore i Ukrajine su postigle saglasnost o konačnom tekstu Sporazuma, koji je zatim i diplomatski potvrđen.

**Sporazum o saradnji u oblasti bezbjednosti i pružanju podrške
između Crne Gore i Ukrajine**

Preambula

Crna Gora i Ukrajina (u daljem tekstu „Učesnici”, ili „Crna Gora” i „Ukrajina”);

Najsnažnije osuđujući protivpravni agresorski rat Ruske Federacije protiv Ukrajine, koji predstavlja najgrublje kršenje međunarodnog prava i narušavanje međunarodnog poretka zasnovanog na pravilima;

Poštujući principe Povelje Ujedinjenih nacija, Završnog akta iz Helsinkija i Pariske povelje, uključujući nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet država i nepovredivost granica, a koji su osnov za evropsku i globalnu bezbjednost;

Izražavajući nepokolebljivu podršku nezavisnosti, suverenitetu i teritorijalnom integritetu Ukrajine u okviru njenih međunarodno priznatih granica iz 1991. godine, uključujući teritorijalno more, kao i inherentnom pravu Ukrajine na samoodbranu, u skladu sa članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija;

Prepoznajući da Ukrajina i čitava Evropa neće biti bezbjedne dok se ne postigne pravedan i trajan mir zasnovan na pravima Ukrajine u skladu sa međunarodnim pravom i Poveljom Ujedinjenih nacija;

Vođeni ciljem poštovanja i očuvanja međunarodno-pravnog poretka i međunarodnog mira, kao i ključnih vrijednosti, uključujući demokratiju, vladavinu prava, poštovanje i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i dr;

Imajući u vidu posvećenost Ukrajine da nastavi sa sprovođenjem ambicioznog reformskog programa, kao i spremnost Crne Gore da podrži ukrajinske reforme koje su od ključnog značaja za njene evropske i evroatlantske aspiracije;

Naglašavajući da su članstvo u Evropskoj uniji i Sjevernoatlantskom savezu (NATO) od strateškog interesa za Učesnike;

Uzimajući u obzir da je Crna Gora podržala Zajedničku deklaraciju o pružanju podrške Ukrajini od 12. jula 2023. godine (u daljem tekstu „ Deklaracija G7”), koju su usvojili Grupa sedam (G7) i Evropska unija na marginama NATO samita u Viljnusu;

*Stoga, Učesnici su posvećeni jačanju uzajamne saradnje u oblasti bezbjednosti kroz primjenu mjera i sprovođenje **dugoročnih** bilateralnih obaveza u oblasti bezbjednosti predviđenih ovim sporazumom.*

Dio I. Bezbjednost i odbrana

1. Crna Gora će obezbijediti dalju dugoročnu podršku Ukrajini u oblasti bezbjednosti i odbrane u svim domenima, u skladu sa svojim mogućnostima, sa fokusom na najurgentnije potrebe Ukrajine, promovišući povećanu interoperabilnost sa evroatlantskim partnerima. Crna Gora će nastaviti da učestvuje bilateralno, multilateralno i sa partnerima (npr. unutar Evropske unije, NATO i Kontakt grupe za odbranu Ukrajine), u međunarodnim naporima za pružanje podrške modernizaciji odbrambenih i bezbjednosnih snaga Ukrajine kako bi se osigurala njihova veća interoperabilnost sa NATO-om.
2. Bezbjednost Ukrajine je sastavni dio evropske, evroatlantske i globalne bezbjednosti. Stoga, Ukrajina ima pravo da sama izabere svoj vanjski i bezbjednosno politički put, kao i da sklapa bilateralne i multilateralne ugovore u cilju osiguranja bezbjednosnih garancija, posebno članstvo u NATO-u.
3. Crna Gora će, na bilateralnoj osnovi i kroz saradnju sa saveznicima i partnerima, razmotriti potencijalne načine da podrži kapacitete i otpornost Ukrajine da se brani i odvratu svaku moguću buduću agresiju.
4. Crna Gora će, u okviru stvorenih preduslova i svojih mogućnosti, razmotriti pružanje podrške Ukrajini u multilateralnom okviru, kao i na bilateralnoj osnovi, u odnosu na bilo koji oblik obuke koji se dogovori, uključujući programe za obuku trenera.
5. Crna Gora potvrđuje svoju kontinuiranu podršku Ukrajini kroz Sveobuhvatni paket pomoći NATO-a (CAP).
6. Crna Gora će ostati angažovana u multinacionalnim naporima za pružanje podrške, unapređenje i jačanje odbrambenih kapaciteta Ukrajine, kao i u obezbjeđivanju veće interoperabilnosti sa NATO-om i njegovim partnerima.
7. Uvažavajući značaj civilno-vojne saradnje, Crna Gora će razmotriti svaku značajnu priliku za sprovođenje civilno-vojnih projekata sa civilnim kapacitetima u okviru podrške Ukrajini, sa posebnim naglaskom na pomoć civilnom stanovništvu.
8. Učesnici će, ukoliko bude potrebno, održati konsultacije o strateškoj odbrani i bezbjednosnoj politici na visokom nivou.
9. Crna Gora je pružila značajnu vojnu pomoć Ukrajini, kako bilateralno, tako i putem multilateralnih foruma, i nastaviće da se bavi, u skladu sa svojim mogućnostima, najhitnijim i neposrednim potrebama Ukrajine kako bi ojačala njene bezbjednosne kapacitete. Od 24. februara 2022. godine, Crna Gora je Ukrajini obezbijedila deset paketa vojne pomoći u iznosu od 11,319,858.38 EUR. U 2025. godini Crna Gora će nastaviti da pruža podršku Ukrajini kroz različite multilateralne inicijative i mehanizme NATO-a. Crna Gora će u narednom periodu nastaviti da pruža podršku Ukrajini, u skladu sa svojim mogućnostima, kroz konsultacije Učesnika, uzimajući u obzir hitne potrebe Ukrajine.

10. Crna Gora će nastaviti da pruža podršku Ukrajini tokom desetogodišnjeg trajanja ovog sporazuma, u skladu sa svojim mogućnostima.
11. Crna Gora i Ukrajina će sarađivati na polju jačanja kapaciteta Ukrajine u cilju povećanja nivoa interoperabilnosti Ukrajine sa NATO-om.

Saradnja u odbrambenoj industriji

12. Crna Gora pozdravlja napore Ukrajine da integriše svoju odbrambenu industriju u okviru NATO i EU napora u cilju promocije i unapređenja kapaciteta za proizvodnju u oblasti odbrane.
13. Učesnici će sarađivati na integraciji svojih odbrambenih industrija u Evropsku odbrambenu tehnološku i industrijsku bazu (EDTIB), uzimajući u obzir i mogućnosti koje pružaju Evropska strategija za odbrambenu industriju (EDIS) i Evropski program za odbrambenu industriju (EDIP).
14. Učesnici će istražiti dalje potencijalne mogućnosti i prilike za razvoj odbrambene industrije i istraživanje u tom dijelu, dok će istovremeno razmotriti napore koji uključuju i sprovođenje zajedničkih projekata od obostranog interesa. Učesnici će identifikovati prilike za bliža partnerstva i saradnju u oblasti odbrambene industrije, usmjerene ka obostranoj komercijalnoj i političkoj koristi.
15. Učesnici će biti usmjereni na identifikaciju potencijalnih izvora finansiranja za podršku razvoju odbrambene industrije u Ukrajini i u Crnoj Gori, uključujući investicije i finansijsku pomoć, naročito u vrijeme rata i posleratne obnove. Crna Gora će razmotriti mogućnosti za izdvajanje finansijske podrške razvoju odbrambene industrije Ukrajine, putem ulaganja u proširenje kapaciteta, nabavku ključnih materijala za municiju i/ili nabavku ukrajinskih odbrambenih proizvoda za potrebe Oružanih snaga Ukrajine.
16. Crna Gora će sarađivati sa Ukrajinom na rješavanju postojećih uskih grla u lancu snabdijevanja odbrambenim materijalima koja ometaju razvoj kapaciteta i sposobnosti oba Učesnika za proizvodnju prioritetnog naoružanja i municije.
17. Učesnici će u okviru saradnje biti posvećeni jačanju zaštite u oblasti transfera tehnologije i prava intelektualne svojine.

Obavještajna i bezbjednosna saradnja

18. Učesnici su posvećeni nastavku produbljivanja obavještajne, kontraobavještajne i bezbjednosne saradnje, u skladu sa okvirima zasnovanim na bilateralnim i multilateralnim mehanizmima, kako bi otkrili, spriječili i odvratili subverzivne aktivnosti Rusije ili drugih neprijateljskih državnih ili nedržavnih aktera, i na taj način spriječili potencijalni uticaj malignih aktivnosti na Crnu Goru i Ukrajinu. Sredstva za ostvarivanje pomenutog cilja su, između ostalog, razmjena obaveštajnih podataka i iskustava, kao i saradnja između obavještajnih i bezbjednosnih entiteta Učesnika, uključujući sprovođenje zajedničkih inicijativa i obuka.

19. Učesnici će razmotriti mogućnost zaključivanja Sporazuma o zaštiti tajnih podataka između država, koji će olakšati razmjenu informacija između državnih organa Učesnika nadležnih za pitanja bezbjednosti.

Hemijska, biološka, radiološka i nuklearna (CBRN) sigurnost i bezbjednost

20. Uzimajući u obzir rizike po CBRN sigurnost i bezbjednost, naročito u situacijama oružanih sukoba, Učesnici su posvećeni očuvanju i jačanju postojećeg globalnog okvira nuklearne bezbjednosti, zasnovanog na međunarodnim ugovorima, kao i principima, pristupima, smjernicama, preporukama i standardima IAEA (Međunarodne agencije za atomsku energiju), kao i drugim relevantnim međunarodnim pravnim normama i instrumentima.

21. Crna Gora će podržati napore Ukrajine ka CBRN sigurnosti i bezbjednosti, njihovoj održivosti i unapređenju, naročito kroz razmjenu dobrih praksi u dijelu jačanja sigurnosti i bezbjednosti visokoaktivnih zatvorenih radioaktivnih izvora (INFCIRC/910/Add. 2) i borbi protiv krijumčarenja nuklearnog materijala (INFCIRC/918/Add. 1), kao i istraživanjem opcija za rješavanje drugih izazova povezanih sa CBRN incidentima.

Pomorska bezbjednost

22. Učesnici će nastojati da koordiniraju svoje napore u oblasti jačanja međunarodne saradnje u domenu pomorske bezbjednosti u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravu mora, drugim međunarodnim pravnim instrumentima i njihovim nacionalnim zakonima o pomorskoj bezbjednosti.

Sajber bezbjednost

23. Učesnici će težiti da spriječe, otkriju, odvrate i ometu bilo kakvu sajber agresiju, sajber špijunažu i hibridno ratovanje. Učesnici će takođe nastojati da identifikuju i odvrate zlonamjernu upotrebu sajber kapaciteta od strane bilo kojih državnih i nedržavnih aktera protiv Učesnika.

24. Učesnici su posvećeni pružanju uzajamne podrške kroz razmjenu stručnog znanja i angažovanja u praktičnoj saradnji u oblastima sajber bezbjednosti i drugih naprednih komunikacionih i informacionih tehnologija (uključujući, ali ne ograničavajući se na, izgradnju kapaciteta, razvoj normi, pravne okvire, odgovore na incidente i upravljanje krizama, otpornost kritične infrastrukture, izgradnju kapaciteta u oblastima novih tehnologija itd.).

25. Učesnici će nastaviti da razmjenjuju informacije, iskustvo i nastaviti saradnju u cilju razvoja kapaciteta za sajber bezbjednost i sajber odbranu, uključujući pojačanu saradnju u oblasti sajber diplomatije, pružanje tehničke pomoći Ukrajini kao i unapređenje njene sajber otpornosti.

Suprotstavljanje stranoj manipulaciji informacijama i miješanju

26. Učesnici iskazuju spremnost za saradnju u oblasti suprotstavljanja stranoj manipulaciji informacijama i miješanju, uključujući rusku ili bilo koju drugu državnu manipulaciju informacijama, zlonamjernu propagandu i kampanje širenja dezinformacija koje utiču na nacionalnu bezbjednost. U tom smislu, prepoznanju značaj redovne razmjene iskustva i najbolje prakse u borbi protiv širenja dezinformacija, strateške komunikacije i javne diplomatije.

Saradnja u oblasti borbe protiv kriminala

27. Učesnici će nastaviti svoju saradnju u skladu sa Memorandumom potpisanim između Ministarstva unutrašnjih poslova Ukrajine i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore o saradnji u borbi protiv kriminala, u Kijevu 13. juna 2013. godine.

28. Učesnici prepoznaju da teški i organizovani kriminal (TOK) predstavlja prijetnju društvima njihovih država.

29. U cilju suprotstavljanja svim vrstama aktivnosti teškog i organizovanog kriminala i drugih kriminalnih djela, nadležni organi Učesnika će, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom Učesnika, sarađivati u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala i drugih kriminalnih djela i efikasno ih sprječavati. U tom pogledu, Učesnici će preduzeti mjere za sprovođenje zajedničkih operacija, analizu stanja kriminala u državama i identifikaciju glavnih rizika, formirati zajedničke radne grupe za policijsku saradnju i olakšati sprovođenje obuka i razmjenu najboljih praksi. Navedene mjere nijesu konačne,

i Učesnici mogu da dogovore druge oblike saradnje kako bi postigli svoje ciljeve u borbi protiv teškog i organizovanog kriminala.

Dio II. Politička saradnja i promovisanje odgovornosti

Pravedan mir

30. Crna Gora snažno podržava napore Ukrajine za uspostavljanjem trajnog i pravednog mira, u skladu sa međunarodnim pravom, koji se temelji na principima „Ukrajinske formule mira“. Crna Gora će nastaviti i intenzivirati svoje bilateralne i multilateralne napore radi pružanja globalne podrške u implementaciji „Ukrajinske formule mira“.

Odgovornost

31. Učesnici navode da Ruska Federacija treba da snosi odgovornost za utvrđenu štetu, gubitak i povrede nanijete pojedincima i entitetima, kao i državi Ukrajini, koji su posljedica međunarodnih protivpravnih akata, počinjenih u Ukrajini ili protiv Ukrajine, uključujući njenu agresiju kojom se krši Povelja Ujedinjenih nacija.

32. Učesnici su saglasni da Ruska Federacija treba da snosi pravnu odgovornost za međunarodne protivpravne akte u Ukrajini ili protiv Ukrajine, što će uticati na njeno uzdržavanje od budućih napada i podržati obnovu Ukrajine.

33. Učesnici su saglasni da lica koja su odgovorna za ratne zločine i druge međunarodne zločine, počinjene u Ukrajini ili protiv Ukrajine, treba da snose odgovornost u skladu sa međunarodnim pravom, uključujući pružanje podrške radu Kancelarije opšteg tužilaštva Ukrajine i Međunarodnog krivičnog suda kako bi se osiguralo da se optužbe za međunarodna krivična djela, potpuno i pravedno istraže putem nezavisnih, djelotvornih i snažnih pravnih mehanizama.

34. Učesnici dijele uvjerenje da postoji potreba da se osigura odgovornost za zločin agresije protiv Ukrajine i za uspostavljanje tribunala kako bi se osigurala odgovornost na djelotvoran način.

35. Kao članovi Međunarodne koalicije za povratak ukrajinske djece, Učesnici se obavezuju da pojačaju svoje napore za siguran povratak sve ukrajinske djece koja su ilegalno deportovana i prisilno preseljena, kao i za ponovno spajanje sa porodicama, i osiguravanje odgovornosti za ta djela.

Odgovornost za obnovu Ukrajine zbog agresije od strane Ruske Federacije i za naknadu štete, gubitka ili povrede

36. Učesnici su saglasni da Ruska Federacija treba da snosi finansijsku odgovornost za dugoročnu obnovu Ukrajine i naknadu zbog nanijete štete, gubitaka i povreda izazvanih ruskom agresijom protiv Ukrajine i drugim međunarodnim protivpravnim aktima, u skladu sa međunarodnim pravom.

37. Ruska suverena imovina na teritoriji Crne Gore, u skladu sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom Evropske unije, biće blokirana dok Ruska Federacija ne nadoknadi štetu, gubitke i povrede koje je prouzrokovala. Učesnici će u saradnji sa Evropskom unijom i u skladu sa pravom Evropske unije, kao i međunarodnim pravom nastaviti da razmatraju pravne mogućnosti kroz koje bi blokirana ruska sredstva, u skladu sa mjerodavnim pravnim propisima, mogla biti korišćena u korist Ukrajine.

38. Učesnici će nastaviti da zajednički rade na uspostavljanju međunarodnog mehanizma naknade kako bi obezbijedili naknadu za štetu, gubitak ili povrede izazvane ruskom agresijom, kao što je predviđeno Statutom Registra štete izazvane agresijom Ruske Federacije protiv Ukrajine koji je usvojen Rezolucijom Komiteta ministara Savjeta Evrope CM/Res(2023)3, uključujući Međunarodnu komisiju za potraživanja za Ukrajinu. U tom smislu, Učesnici će istražiti odgovarajuće mogućnosti za finansiranje međunarodnog mehanizma naknade kako bi obezbijedili brzu i adekvatnu naknadu za žrtve agresije.

Restriktivne mjere (sankcije)

39. Učesnici prepoznaju značaj restriktivnih mjera (sankcija) u ograničavanju pristupa Ruske Federacije finansijama, robi, tehnologiji i uslugama koje koristi u svojoj agresiji protiv Ukrajine, a radi smanjivanja ruskih izvora prihoda i odvratanja budućih napada.

40. Učesnici podsjećaju da je Evropska unija uvela restriktivne mjere (sankcije) bez presedana protiv Ruske Federacije kao odgovor na agresiju protiv Ukrajine, s ciljem da se Ruskoj Federaciji onemoguće dalje vojne aktivnosti i osujete njeni kapaciteti da nastavi agresiju. Učesnici prepoznaju da se Crna Gora u potpunosti pridružila, kao i da će nastaviti da se pridružuje restriktivnim mjerama Evropske unije prema Ruskoj Federaciji i akterima koji podržavaju agresiju, kao i da ostaje posvećena njihovoj odgovornoj primjeni.

41. Do okončanja ruske agresije ili dok bude postojala potreba, Učesnici će ostati posvećeni sprovođenju odgovarajućih restriktivnih mjera (sankcija) protiv sektora ruske ekonomije i onih koji podržavaju ili profitiraju od rata, ili pomažu u zaobilaženju sankcija u trećim zemljama, kao i preduzeti odlučne akcije sa partnerima kako bi suzbila sve oblike zaobilaženja sankcija. Prilikom uvođenja i primjene, restriktivnih mjera Crna Gora će biti u potpunosti usaglašena sa restriktivnim mjerama Evropske unije, odnosno Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom Evropske unije.

42. Učesnici će međusobno razmjenjivati ažurirane informacije o osnovama za sprovođenje restriktivnih mjera (sankcija) i druge relevantne informacije, u skladu sa relevantnim obavezama uzimajući u obzir nacionalno zakonodavstvo.

Podrška reformskoj agendi Učesnika, evropskoj i evroatlantskoj integraciji

43. Učesnici prepoznaju da je inkluzivna reforma neophodna za njihovu buduću bezbjednost, prosperitet, demokratiju i otpornost njihovih institucija i društva, kao i za njihove evropske i evroatlantske aspiracije.

44. Učesnici naglašavaju da su dio evropske porodice i da svoju budućnost vide unutar EU. Učesnici podsjećaju na meritokratsku prirodu procesa pristupanja EU. Crna Gora i Ukrajina, nastaviće da se uzajamno podržavaju na svom putu pristupanja, u saradnji sa EU i njenim državama.

45. Učesnici konstatuju značaj sprovođenja neophodnih reformi, sa ciljem dostizanja standarda Evropske unije i očuvanja ključnih vrijednosti kao što su ljudsko dostojanstvo, sloboda, demokratija, vladavina prava, poštovanje ljudskih prava, uključujući i prava manjina.

46. Učesnici će uzajamno podržavati napore za integraciju u EU i usvajanje standarda i normi EU pružanjem stručne tehničke pomoći jedna drugoj putem ministarstava, pridruženih agencija, vladinih kancelarija i fondacija.

47. Učesnici iskazuju uvjerenje da svaka država ima suvereno pravo da sama bira svoj bezbjednosni okvir. Crna Gora podržava napore Ukrajine da sprovede neophodne reforme na putu ka budućem članstvu u NATO-u i vjeruje da je budućnost Ukrajine u NATO-u.

48. Crna Gora će nastaviti da podržava Ukrajinu politički i praktično takođe kroz Savjet NATO–Ukrajina, Paket sveobuhvatne višegodišnje pomoći i kroz Godišnji nacionalni program i druge formate. Ukrajina se obavezuje da će nastaviti sa sprovođenjem neophodnih reformi u skladu sa svojim Godišnjim nacionalnim programom.

Dio III. Humanitarna pomoć, razvojna saradnja i obnova

Humanitarna pomoć i razvojna saradnja

49. Crna Gora će nastaviti da pruža humanitarnu pomoć Ukrajini, u skladu sa svojim mogućnostima, kao što je to činila od prvog dana ruske invazije punih razmjera, i radiće na pronalaženju daljih mogućih rješenja za podršku Ukrajini, koja se kreću od već uspostavljenih projekata do izgradnje novih partnerstava, uključujući privlačenje privatnog sektora i institucija. Crna Gora je naročito pružila pomoć i podršku privremeno raseljenim licima iz Ukrajine u Crnoj Gori.

50. Kako bi zadovoljila hitne potrebe ukrajinskog stanovništva, Crna Gora će nastaviti da pruža humanitarnu pomoć, u skladu sa mogućnostima, uključujući i Mehanizam Unije za civilnu zaštitu (UCPM), kao i da je isporučuje putem svojih pouzdanih crnogorskih i međunarodnih partnera, zajedno sa pomoći u naturi.

51. U oblasti razvojne saradnje, Crna Gora će nastojati da ojača podršku koja se pruža Ukrajini, uključujući oblasti transporta, energetike, sajber otpornosti, poljoprivrede, vode, kritične infrastrukture, stanovanja i zdravstvenog sektora.

52. Prepoznajući da će mnogi članovi ukrajinskih snaga bezbjednosti i odbrane, zajedno sa svojim porodicama, nastaviti da pate od posljedica povreda i bolesti koje su rezultat ruske agresije protiv Ukrajine, Učesnici će proširiti saradnju u oblasti medicinske njege razmjenom ekspertize, standarda, okvira i najboljih praksi za podršku veteranima rata i njihovim porodicama. Ovo uključuje olakšavanje njihovog prelaska u civilan život i uspješnu reintegraciju u socijalnu i ekonomsku strukturu društva. Saradnja će obuhvatiti međusobnu implementaciju programa i usluga za veterane i njihove porodice, uključujući fizičku, psihološku i profesionalnu rehabilitaciju, zdravstvene usluge i liječenje, finansijsku podršku i inicijative za komemoracije kako bi se osiguralo sveobuhvatno blagostanje.

Humanitarno deminiranje

53. Učesnici prepoznaju potrebu da ujedine napore usmjerene na zaštitu ukrajinskog stanovništva od razarajućih posljedica mina. Deminiranje i uklanjanje eksplozivnih naprava iz Ukrajine, pomoć žrtvama i edukacija o rizicima od mina su osnova za obnovu i razvoj.

54. S obzirom na izuzetnu razmjenu izazova koji proističe iz masivne kontaminacije ukrajinske zemlje minama, municijom i drugim eksplozivnim oružjem, Crna Gora će pružiti podršku humanitarnim akcijama deminiranja u Ukrajini, uključujući i more, u saradnji sa drugim partnerskim zemljama, u skladu sa mogućnostima. Ova podrška će uključivati uklanjanje eksplozivnih naprava, pomoć žrtvama, edukaciju o rizicima od mina, razmjenu stručnosti i znanja, kao i podršku institucionalnim kapacitetima vladinih jedinica za humanitarno deminiranje.

Obnova, rekonstrukcija, održivi razvoj

55. Crna Gora podržava obnovu, rekonstrukciju i modernizaciju Ukrajine, naročito u oblastima zelene tranzicije, digitalizacije, telekomunikacija, energetske efikasnosti, tehničke pomoći, obrazovanja i razmjene znanja, upravljanja javnim finansijama i centralnog bankarstva, prerade otpada, prečišćavanja vode, obnavljanja životne sredine,

građevinarstva, planiranja i infrastrukture, koristeći inovativne i rodno osjetljive pristupe. Naročito, Crna Gora će aktivno sarađivati sa gradom Bodorianska, u oblasti Kijeva, kako bi podržala njegovu obnovu, otpornost i reforme.

56. Učesnici izražavaju stav da je aktivno učešće civilnog društva, privatnog sektora i lokalnih vlasti značajno, koji će zajedno s državnim institucijama biti ključni pokretači promjena.

57. Imajući to u vidu, Crna Gora i Ukrajina će promovisati poslovne odnose između preduzeća i civilnog društva. Crna Gora će koristiti ekonomske i finansijske instrumente koji su joj na raspolaganju u saradnji sa svim relevantnim međunarodnim organizacijama i partnerima.

58. Učesnici su potvrdili svoju posvećenost jačanju bilateralne ekonomske saradnje u svim oblastima, te će nastaviti da istražuju potencijal za dalje povećanje obima trgovinske razmjene.

59. U želji da unaprijede saradnju između privatnih sektora dvije zemlje, Učesnici su se saglasili da razmjenjuju informacije i identifikuju modalitete za uspostavljanje saradnje između poslovnih udruženja i saveza, kao i različitih profesionalnih organizacija.

60. Crna Gora i Ukrajina će uložiti napore u cilju međusobne promocije investicija, razmjene informacija o potencijalnim investicionim projektima, koji bi rezultirali konkretnim inicijativama od obostrane koristi.

61. Učesnici će biti posvećeni podsticanju crnogorskih preduzeća, fondacija i institucija da aktivno učestvuju u projektima usmjerenim na obnovu ukrajinske ekonomije, imajući u vidu da je jačanje privatnog sektora jedan od prioriteta njene obnove.

62. Ukrajina prepoznaje da proces oporavka treba da bude transparentan i odgovoran prema narodu Ukrajine i međunarodnoj zajednici.

Otpornost kritične infrastrukture

63. Učesnici prepoznaju značaj saradnje u cilju istraživanja mogućnosti za jačanje otpornosti, obnove i poboljšanja zaštite kritične infrastrukture razmjenom znanja i najboljih praksi.

Kultura, umjetnost, i kulturno nasljeđe

64. Crna Gora, prepoznajući značaj kulture i umjetnosti za demokratska društva i očuvanje ukrajinskog identiteta i tradicija, nastaviće saradnju sa Ukrajinom u okviru pružanja podrške umjetnicima i kulturnim radnicima.

65. Sa zajedničkom posvećenošću očuvanju slobode izražavanja kao fundamentalne evropske vrijednosti, Crna Gora nastoji da pomogne u obnovi i jačanju kulturnih i

umjetničkih aktivnosti u Ukrajini, obećavajući podršku inicijativama unutar UNESCO-a, Evropske unije i Savjeta Evrope usmjerenim na rješavanje uticaja ruske agresije protiv Ukrajine, na njene kulturne i kreativne sektore, kao i da prati Ukrajinu u njenoj obnovi.

Dio IV. Saradnja u slučaju budućeg oružanog napada

66. U slučaju budućeg ruskog oružanog napada na Ukrajinu ili u slučaju značajne eskalacije trenutne agresije, na zahtjev bilo kojeg Učesnika, Učesnici će se konsultovati bilateralno ili putem drugih međusobno prihvatljivih kanala u roku od 24h, kako bi utvrdili odgovarajuće naredne korake.

67. U tim okolnostima, i djelujući u okviru svojih mogućnosti i kapaciteta, u skladu sa nacionalnim i međunarodnim pravnim poretom, Crna Gora će pružiti pomoć Ukrajini, po potrebi i u skladu sa svojim mogućnostima, koja može uključiti brzu i kontinuiranu političku, bezbjednosnu, vojnu, humanitarnu i ekonomsku pomoć; postizanje dogovora o uvođenju ekonomskih i drugih sankcija Ruskoj Federaciji i konsultovati se sa Ukrajinom o njenim potrebama dok ostvaruje svoje prirodno pravo na individualnu samoodbranu koje je garantovano članom 51 Povelje Ujedinjenih nacija.

68. U cilju obezbjeđivanja najšireg i najdjelotvornijeg kolektivnog odgovora u slučaju budućeg oružanog napada, Učesnici mogu da izmijene ove odredbe kako bi ih uskladili sa bilo kojim mehanizmom koji mogu naknadno dogovoriti sa drugim međunarodnim partnerima, uključujući učesnike Zajedničke deklaracije G7 od 12. jula 2023. godine.

Dio V. Završne odredbe

69. Saradnja između Učesnika u okviru ovog sporazuma biće realizovana u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, kao i međunarodno preuzetim obavezama i standardima Učesnika, u okviru njihovih raspoloživih godišnjih državnih budžeta.

70. Učesnici će, ako to bude potrebno, odrediti ovlašćena tijela za razvoj i implementaciju bilateralnih aktivnosti u skladu sa oblastima saradnje navedenim u ovom sporazumu.

71. Ovaj sporazum se može izmijeniti i dopuniti, uključujući dodavanje aneksa uz sporazum, u bilo kojem trenutku putem međusobnog pisanog dogovora Učesnika.

72. Sve razlike između Učesnika koje proizilaze iz ovog sporazuma biće riješene mirnim putem, pregovorima ili konsultacijama između Učesnika.

73. Ovaj sporazum počinje da važi danom potpisivanja, na period od deset godina.

74. Učesnici mogu zajednički odlučiti o produženju ovog sporazuma putem slanja obavještenja najkasnije šest mjeseci prije isteka desetogodišnjeg perioda.

75. U isto vrijeme, i u skladu sa Deklaracijom G7, Učesnici dijele mišljenje da ovaj sporazum ne dovodi u pitanje pravo Ukrajine da teži budućem članstvu u NATO-u.

76. U slučaju da Ukrajina postane članica NATO-a prije isteka ovog sporazuma, Učesnici će odlučiti o njegovom budućem statusu.

77. Ovaj sporazum može raskinuti bilo koji Učesnik uz dostavljanje pisanog obavještenja drugom Učesniku. Ovaj sporazum će biti raskinut šest mjeseci od datuma prijema takvog obavještenja. Raskid neće uticati na realizaciju tekućih aktivnosti ili projekata koji su dogovoreni prije datuma raskida, osim ako Učesnici odluče drugačije.

Potpisano u [...] dana [...] 2025. u dva primjerka na crnogorskom, ukrajinskom, i engleskom jeziku, pri čemu su svi tekstovi jednako vjerodostojni. U slučaju neslaganja, mjerodavan je tekst na engleskom jeziku.

Za Crnu Goru:

mr Milojko Spajić
Predsjednik Vlade

Za Ukrajinu:

Volodymyr Zelenskyy
Predsjednik